

playing, theatrically-playing); realization of principles of moral education is in everyday life of children.

Keywords: moral qualities, preschool age, educational activity.

Резюме. Автор статті розкриває суть педагогічних умов, сприяючих ефективному формуванню морально-етичних думок молодших школярів. Серед умов виділені: формування загальнолюдських моральних якостей на матеріалі художньої літератури; введення в навчально-виховний процес початкової школи системи роботи по формуванню морально-етичних думок дітей; формування моральної свідомості молодших школярів на основі засвоєння моральних понять і думок; інтеграція різних видів діяльності (навчально-мовний, художньо-мовний, ігровий, театральний-ігровий); реалізація принципів морального виховання в повсякденному житті дітей.

Ключові слова: моральні якості, дошкільний вік, навчальна діяльність.

Література

1. Каменский Я.А. Великая дидактика// Хрестоматия по истории педагогики. – К.: Наука, 1985. – С. 480.
2. Ф.Енгельс. Анти-Дюринг. – М., 1948. – С.87.
3. Салко В.В. Формування морально-етичної культури молодших школярів у художньо-творчій діяльності: Дис. канд. пед. наук: 13.00.07/ Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2000. – 222 с.
4. Штихалюк О.П. Формування моральних ставлень молодших школярів у навчально-виховному процесі школи та сім'ї: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07/ Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2001. – 20 с.

Подано до редакції 03.02.2007

УДК 37.06: 159.964.21.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ

*Кумейко Тетяна Анатоліївна
аспірантка кафедри педагогіки та психології
КНЕУ*

Постановка проблеми. Стратегією вітчизняної державної політики є ідея входження України до Європейської співдружності. Політичні, соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси створюють передумови вдосконалення педагогічної освіти в аспекті її відповідності вимогам Європейського освітнього простору, впровадження нових підходів у підготовці майбутніх учителів.

Запорукою успіху навчально-виховного процесу є плідна праця суб'єктів педагогічної взаємодії, оскільки від творчої співпраці залежить формування та розвиток особистості. Тому важливого значення сьогодні набуває професійна підготовка майбутнього вчителя.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що розв'язання цієї проблеми започатковано у роботах Бадалової М.В., Богданової М.К., Большакової Г.М., Возняк Л.С., Гапоненко Л.П., Грибенюка Г.С., Дмитерко-Карабин Х.М., Дьяченко М.І., Кандибовича Л.А., Козак М.В., Курлянд З.Н., Кушнірюка В.М., Ліненко А.Ф., Морозова В.В., Орлової О.О., Савенкової Л.О., Скрипник З.Л., Тарнавської О.С., які вирізняють

різні види готовності (професійну, мотиваційну, психологічну, інтелектуальну) відповідно до свого напрямку дослідження.

Водночас, слід підкреслити, що недостатня розробка й висвітлення окремих аспектів, що пов'язані з вирішенням складників готовності майбутніх вчителів до запобігання конфліктів у педагогічній діяльності, зумовило нас дослідити цей феномен.

Завданням статті є наукове обґрунтування власного підходу до розуміння готовності майбутніх вчителів до запобігання конфліктів у професійній діяльності та її основних складників.

Виклад основного матеріалу. Для наукового обґрунтування структури готовності майбутніх вчителів до запобігання конфліктів у професійній діяльності здійснено аналіз певних наукових досліджень.

Так, Дьяченко М.І. та Кандибович Л.А. вважають, що професійна готовність особистості – це регулятор і передумова ефективної та творчої діяльності [4, с. 314-329]. Готовність, як вважають дослідники, – це єдність стійких й ситуативних установок на активні й цілеспрямовані дії. У своєму дисертаційному дослідженні Ліненко А.Ф. розглядає готовність до педагогічної діяльності як цілісне, стійке утворення, що мобілізує особистість до включення у діяльність. при цьому емоційні,вольові й інтелектуальні характеристики поведінки особистості виступають у якості конкретних показників готовності до даної діяльності [7, с.101]. Дмитерко-Карабин Х.М. вирізняє мотиваційну готовність, яка має два види: довготривалу, що базується на феноменах ціннісно-сміслової мотиваційної сфери (мотивах, цінностях, цілях, смислах) та короткотривалу, яка є своєрідною актуалізацією професійно-мотиваційного потенціалу суб'єкта відповідно до безпосередніх, наявних вимог, обставин та ситуацій професійної діяльності [3, с.185].

Большакова Г.М., досліджуючи фрустраційну толерантність як складову психологічної готовності, визначає останню як оптимальний психічний стан та як стійку характеристику особистості. На її думку, довготривала психічна готовність як стійка характеристика особистості є необхідною передумовою успішного виконання професійних обов'язків в екстремальних умовах, що вимагає завчасного формування й розвитку у процесі загальної та спеціальної психологічної підготовки [2, с.65-66].

Козак М.В. тлумачить професійно-педагогічну готовність вчителя до розуміння й врахування особливостей емоційних станів школярів як інтегративну якість особистості педагога, яка виявляється й реалізується у цілісній системі педагогічної взаємодії вчителя та учнів [5, с.137].

Курлянд З.Н. у своєму дисертаційному дослідженні розглядає готовність до педагогічної діяльності як професійну стійкість, яка є синтезом властивостей та якостей особистості, що дозволяє впевнено, самостійно, без емоційної напруги в різноманітних умовах виконувати свою професійну діяльність з мінімальними помилками протягом тривалого часу. На її думку, професійна стійкість в педагогічній діяльності передбачає здібність вчителя не відхилятися від своїх особистісних установок, поглядів, переконань при різноманітних впливах у процесі цієї

діяльності [6, с.32].

Бадалова М.В., досліджуючи інтелектуальну готовність, розглядає її в контексті виконання конкретних видів професійної діяльності, а саме, рішення консультативних задач, що знаходить своє вираження в часткових показниках інтелектуальної готовності адекватних характеру даного виду діяльності [1, с.72].

Відповідно до завдання нашого дослідження, що пов'язане з розробкою структурних компонентів готовності до запобігання конфліктів, доречним буде розглянути й проаналізувати різні підходи до вирішення цієї проблеми у наукових дослідженнях.

Так, Дьяченко М.І. та Кандилович Л.А. вважають, що готовність є складним утворенням, що включає такі компоненти:

- мотиваційний – позитивне ставлення до професійної діяльності, інтерес до неї;
- орієнтаційний – знання й уявлення про особливості й умови професійної діяльності;
- операційний – володіння способами й прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями: прийомами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо;
- вольовий – самоконтроль, вміння управляти діями, з яких складається виконання трудових обов'язків;
- оцінний – самооцінка своєї професійної підготовки й відповідності процесу розв'язання професійних задач оптимальним трудовим зразкам;
- мобілізаційно-настроювальний – оцінка труднощів, самобілізація зусиль тощо [4, с. 314-322].

На основі експериментального дослідження, Бадалова М.В. визначає основні компоненти інтелектуальної готовності студентів-психологів до розв'язання консультативних задач: 1) здатність обробляти інформація із різних галузей знань; 2) здатність використовувати метафоричну мову у якості інструмента професійного впливу; 3) здатність творчо використовувати професійні знання, рефлектуючи при цьому зміст своєї професійної діяльності. Вона підкреслює, що успішність вирішення консультативних задач майбутніми психологами є функцією від сукупності професійно значущих змінних: вербального інтелекту, креативності, метафоричності й професійної рефлексії [1, с.134].

Курлянд З.Н., визначаючи професійну готовність як професійну стійкість вчителя, вирізняє сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів, якими є такі:

1. Впевненість у собі як вчителі.
2. Відсутність емоційної напруженості, страху перед дітьми.
3. Вміння регулювати свої емоційні стани (володіти собою, своїм настроєм, голосом, мімікою, жестами).
4. Наявність вольових якостей (цілеспрямованість, організованість, наполегливість, рішучість, володіння собою тощо).
5. Швидкість реакцій на поведінку класу та окремих учнів.
6. Вміння приймати правильні рішення у нестандартній ситуації.

7. Властивості та характеристики, що визначають ідейну, професійно-педагогічну пізнавальну спрямованість особистості учителя).

8. Знання та вміння вчителя (психолого-педагогічні, спеціальні, методичні).

9. Задоволення діяльністю.

10. Нормальна втомлюваність.

На її думку, розвиток педагогічних здібностей студентів є передумовою професійної стійкості і є необхідним визначальним компонентом для оволодіння педагогічною майстерністю [6, с.37-38].

Дмитерко-Карабин Х.М. стверджує, що основними структурними елементами мотиваційної готовності до професійної діяльності є: 1) позитивне ставлення до професійної діяльності, інтерес до неї; 2) потреба у ній; 3) потреба у професійному самовдосконаленні; 4) усвідомлені прагнення до цієї спеціальності; 5) професійна спрямованість, орієнтація на цінності та досягнення у обраній сфері [3, с.185].

На думку Козак М.В., готовність до розуміння особливостей емоційних станів молодших школярів включає у себе змістовий, мотиваційний та процесуальні компоненти [5, с.137].

Ліненко А.Ф. наголошує, що емоційні, вольові й інтелектуальні характеристики поведінки особистості виступають у якості конкретних показників готовності до даної діяльності. З одного боку, готовність є особистісна (емоційно-інтелектуальна, вольова, мотиваційна, що включає інтерес та ставлення до діяльності, почуття відповідальності, впевненість в успіху, потребу у виконанні задач на високому рівні, управління своїми почуттями, мобілізація зусиль, подолання боязні та сумнівів. З іншого боку –операційно-технічна, що включає інструментарій педагога (його професійні знання, вміння, навички) [7, с. 55-57].

Узагальнюючи вищенаведене можна зробити **висновки:**

1. Готовність до професійної діяльності дослідники найчастіше визначають як стійке, цілісне, інтегроване, складне утворення особистості.

2. Професійну готовність науковці пов'язують з поняттями „психологічна готовність”, „мотиваційна готовність”, „професійна стійкість”, „здатність до професійної діяльності”.

3. Готовність до запобігання конфліктів доцільно розуміти як стан особистості, що виявляється у здатності конструктивно вирішувати професійні завдання при будь-яких умовах та обставинах. Сформованість готовності до запобігання конфліктів є передумовою для успішного виконання педагогічної діяльності (здібності, знання, досвід, освіта кваліфікація) та результатом підготовленості особистості (кількісні та якісні зміни) до неї.

4. Готовність до запобігання конфліктів у педагогічній діяльності, на нашу думку, слід розглядати як результат сформованості змістового, мотиваційного, фрустраційно-толерантного, операційно-діяльнісного та оцінного компонентів. Розкриємо змістовий аспект вказаних компонентів.

- Змістовий включає певний рівень сформованості теоретичних знань щодо розуміння сутності процесу запобігання конфліктів, цілей та

засобів, умов виникнення конфліктів та шляхів запобігання; обізнаність із сучасними педагогічними технологіями розв'язання зазначеного феномену.

- Мотиваційний – свідомо позитивна спрямованість майбутніх вчителів на зазначену діяльність, захоплення нею, що виявляється у сформованості: 1) відданості учительській діяльності та бажанні її пропагандувати; 2) розуміння й усвідомлення майбутніми вчителями важливості проблеми запобігання конфліктів у педагогічній діяльності; 3) професійно значущих якостей особистості; 4) гуманістичного світогляду, що виявляє позитивне ставлення до інших людей і дозволяє запобігти конфліктам; 5) розуміння власних позицій та позицій іншого, переконань, внаслідок яких людина діє; 6) прагнення до співробітництва та співтворчості.

- Фрустраційно-толерантний – індивідуально-психологічна властивість особистості, що обумовлює стійкість до конфліктної ситуації та конфліктів й можливості протидіяти ним без втрати психологічної рівноваги, яка включає: 1) розуміння майбутніми вчителями причин виникнення конфліктів; 2) сформованість здатності управляти вираженням своїх емоцій, що виявляється у розумінні емоційного стану інших під час конфліктної ситуації чи конфлікту; 3) наявність знань про вплив основних емоційних станів на поведінку та діяльність учнів; 4) володіння і застосування певних засобів впливу з метою усунення негативних емоцій та дій під час конфліктної ситуації чи конфлікту та створення атмосфери довіри між учасниками педагогічної взаємодії; 5) поважне ставлення до особистості учнів при будь-яких обставинах; 6) гуманістична спрямованість при запобіганні конфліктів.

- Операційно-діяльнісний передбачає сформованість у майбутніх вчителів на основі здобутих знань таких професійних вмінь: педагогічної інтуїції, що полягає у творчому підході до застосування знань у конфліктних ситуаціях; швидкості реагування під складних педагогічних ситуацій, на основі якої змінювати варіанти педагогічного впливу; володіння педагогічними технологіями щодо запобігання конфліктів, прийняття адекватних рішень під час виникнення конфліктів.

- Оцінний – управління та самоконтроль власної поведінки та діяльності під час конфліктних ситуацій та конфліктів; самооцінка себе як професіонала, сформованість рефлексивних здібностей, що виявляються в аналізі своїх дій, вчинків, та найголовніше, - з'ясуванні того, як учні розуміють та сприймають тебе, твої особистісні та професійні якості.

Подальший напрямок роботи пов'язаний з експериментальною перевіркою у студентів сформованості цих компонентів, які є передумовою для успішного здійснення зазначеного виду діяльності.

Резюме. В статті рассмотрены существующие подходы к определению профессиональной готовности, ее структурных компонентов. Обобщены результаты анализа научных исследований по данной проблеме. Предложен собственный подход к определению готовности будущих учителей к предотвращению конфликтов и составляющих компонентов этой готовности. такой подход к анализу исследованного феномена ранее в

научных трудах не использовался.

Ключевые слова: профессиональная готовность, структура, компоненты готовности, предотвращение конфликтов.

Резюме. У статті розглянуті існуючі підходи до визначення професійної готовності, її структурних компонентів. Узагальнені результати аналізу наукових досліджень з даної проблеми. Запропонований власний підхід до визначення готовності майбутніх вчителів до запобігання конфліктів у педагогічній діяльності та складників цієї готовності. Такий підхід до аналізу досліджуваного феномену раніше у наукових дослідженнях не використовувався.

Ключові слова: професійна готовність, структура компоненти готовності, запобігання конфліктів.

In this article it has been considered existing approaches to the definition of professional readiness of its structure components. It has been offered own approach to the understanding of the readiness to prevent the conflict and structure components of readiness.

Keywords: professional readiness, structure, prevention of conflicts, components of readiness.

Література

1. Бадалова М.В. Формирование у будущих психологов интеллектуальной готовности к решению консультативных задач: Дис. канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 2004. – 189 с.
2. Большакова А.Н. Фрустрационная толерантность как составляющая психологической готовности пожарных к профессиональной деятельности в экстремальных условиях: Дис. ... канд психол. наук: 19.00.09. – Харьков, 2000. – 166 с.
3. Дмитерко-Карабин Х.М. Вплив смисложиттєвих орієнтацій на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів: Дис. канд. психол. наук. 19.00.07. – Івано-Франківськ, 2004. – 213 с.
4. Дзяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы: Учб. пособ. – Мн.: Университетское, 1993. – 368 с.
5. Козак М.В. Формирование у будущих учителей готовности к пониманию и учету особенностей эмоциональных состояний младших школьников: Дис.канд. пед. наук: 13.00.01., 13.00.04. – К., 1996. – 188 с.
6. Курлянд З.Н. Формирование и развитие профессиональной устойчивости учителя: Дис. д-ра пед наук: 13.00.01. – Одесса, 1992. – 269 с.
7. Ліненко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів к професійній діяльності: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01., 13.00.04. – К., 1996. – 403 с.

Подано до редакції 14.02.2007

УДК 159.922.6:159.923

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ В СТРУКТУРЕ ЛИЧНОСТИ

Кучеренко Светлана Валерьевна
соискатель

РВУЗ «Крымский гуманитарный университет» (г. Ялта)

Постановка проблемы. В отечественной психологии неуклонно растет интерес к ценностно-ориентационной сфере личности и особенностям ее проявлений в деятельности и поведении [2, 3, 6, 7]. Долгое время понятие «ценность» всерьез не использовалось в психологии, поэтому его научный статус оставался довольно неопределенным. Ценности рассматривались как субъективные отношения личности (Б. Ф. Ломов), как общие смыслы жизни, принятые человеком (Б. С. Братусь),